Kuva:
Turun museokeskus / B. Lundsten

1. Kauppatorin raitsikka

Raitiovaunuista viimeinen muistuttaa toisenlaisesta liikkumisesta Turussa

Täällä saattoi ennen kuulla raitiovaunujen kolisevan. Tai raitsikoiksi turkulaiset niitä kutsuivat. Niitä turkulaiset edelleen kaihoisasti muiste- levat, vaikka viimeinen vuoro ajettiin 1.10.1972. Raitiovaunuja voi kesäisin muistella Kauppatorin laidan jäätelöratikassa. Tämä uuden käyttö-tarkoituksen saanut vaunu numero 24 on kiertänyt kaupungin tuhansia kertoja ja katselee nyt paikoillaan Kauppatorin vilinää.

2. Kirjastokortteli

Kortteli täynnä kulttuuria

Kirjastokortteli on hieno esimerkki neljällä vuosisadalla rakennettujen talojen harmoniasta. Sisäpihan näkymä on viihtyisä ja onnistunut historiallisten ja modernien osien mosaiikki. Vanhin talo, keltainen Maaherran virkataloksi kutsuttu talo on alun perin vuodelta 1733 ja nuorin, massiivinen ja moderni uusi kirjastotalo vuodelta 2007. Vanhan tiilisen kirjastotalon rakentamisen jälkeen 1900-luvulla kortteliin on ollut rakenteilla monenmoista kuten asuintaloja, kaupungintalo ja kirjatorneja. Onpa siellä ollut Turun puhelinlaitoksen pääkeskus johtoineen. Nyt se tarjoaa meille kokonaisen korttelin täynnä kulttuuria.

3. Richterin talo

Talo, jonka joki söi

Kuva:
Turun museokeskus / C.J. Gardberg

Joen penkan alue viistosti Tuomiokirkkoa vastapäätä tunnetaan Multavieruna. Siellä 1700-luvulla työskentelivät lukuisat nahkurit. Heistä menestyneimpiä oli saksalaisperäinen Richterin suku. 1809 Turun rikkaimmalla porvarilla Christoffer Richterillä oli vuokrata toimitilat Suomen ensimmäiselle hallitukselle kaupungin suurimmasta kivitalosta joen partaalla. Myöhemmin talon arvostus laski pohjamutiin – kirjaimellisesti. Talo silloisine viljavarastoineen oli liian raskas saviselle alustalleen, ja 1830 se vajosi jokeen. Turhaan ei paikan nimi ole Multavieru, sillä jo 1600-luvulla turkulaiset ovat tienneet Aurajoen penkkojen sortuvan aika ajoin jokeen.

4. Arken

Metallityöt vaihtuivat tietotyöhön tehtaassa

150 vuotta sitten Arkenin portista kulki satakunta seppää ja metallimiestä. He valmistivat käsityönä liki kaikkea mahdollista raudasta – hautaristeistä kassakaappeihin ja laivoihin. Rautamanufaktuuritehdas oli yksi Turun vanhimmista ja välillä suurin tehdas. Nykyään portista kulkee seppien sijaan opiskelijoita. Arkenin tehdaskortteli on saanut uuden elämän Åbo Akademin humanistisen tiedekunnan tiloina. Se on yksi harvinaisista uuden käyttötarkoituksen löytäneistä tehdaskiinteistöistä Turun keskustassa.

5. Pinella

Ravintola uhmaa ajan hammasta

Pinellaksi kutsuttu ravintola koostuu kolmesta hyvin erilaisiin tarkoituksiin 1800-luvulla suunnitellusta rakennuksesta. Isompi puinen talo rakennettiin 1848 puiston keskelle kioskiksi. Silloin siitä oli olemassa vain pieni neliön mallinen osa nykyistä korkeakattoista keskiosaa. Pienempi puinen talo vuodelta 1889 oli kaupungin yleinen käymälä. Sen kivisen alaosan vieressä joen puolella on Pinella-ravintolan vanhin osa, Gylichin pylväät. Pylväikkö kätkee taakseen puiston korkeuseroja tasoittavan muurin. Se rakennettiin torikauppiaiden vakituisten kojujen paikaksi silloisen Kalasataman viereen 1836. Aikojen saatossa rakennukset ovat lähentyneet toisiaan niin fyysisesti kuin käyttötarkoitukseltaan. Alunperin Nils Pinellon kioskilla ja toriportiikilla kauppiaineen ei ollut mitään tekemistä keskenään. Nyt ne ovat erottamaton osa toisiaan ja turkulaista kaupunkimaisemaa.

6. Mätäjärvi

Kadonnut järvi kaupungin keskellä

Seisot nyt järven pohjassa. Tarkemmin sanottuna Mätäjärven, joka oli tässä 500-luvulta 1700-luvulle. Mätäjärvi on luultavasti ensimmäinen ihmisen toiminnan takia rehevöitynyt ja kadonnut järvi Suomessa.

Kuva:
Turun museokeskus / Henrik Gajander

7. Nobelin talo

Turun taudin uhri

Vähä Hämeenkadun ja Uudenmaankadun risteyksessä sijaitsi 1840-luvun alusta vuoteen 1961 asti Nobelin talo. Taloa kutsuttiin harvinaisesti arkkitehdin nimellä, sillä se on ainut Immanuel Nobelin, Nobelin kuuluisien veljesten isän suunnittelema talo Suomessa. Kaksikerroksinen empiretyylinen kivitalo on jäänyt historiaan myös muista syistä. Sitä esittää vanhin Suomessa otettu valokuva, dagerrotyyppi vuodelta 1848. Lisäksi talon purkaminen on yksi esimerkki niin sanotusta Turun taudista.

8. Vartiovuori

Vaivalla vihertynyt mäki

Vuonna 1842 Turun porvarit perustivat toimikunnan Vartiovuoren kaunistamiseksi. Kallioista, kiven louhimisen jäljiltä lohkareista vuorta kaunisti vain Engelin muutama vuosikymmen aikaisemmin suunnittelema tähtitorni. Sitkeällä työllä vuoresta tuli vihreä huippu kaupungin taustalla. Vartiovuo ren näköalapaikalta näkyy kaupungin ilmeen muuttuminen mitä parhaiten. Taidemuseon jugendlinnan edessä näkyy Hansan kennomainen lasikatto, empireä, funkkista ja 60-luvun rakennusbuumin tuotoksia. Näkymä ei ole montaa vuotta samanlainen, vaan palapelin palaset vaihtuvat rakennusten väistyessä uudempien tieltä.

9. Luostarinmäki

Kortteli kauan kadonnutta Turkua

Vartiovuoren takarinteellä on pala kadonnutta Turkua. Onnen kaupalla tämä käsityöläisten kaupunginosa säilyi Turun palossa 1827 paljaan Vartiovuoren suojatessa sitä kipinöiltä. Luostarinmäen asutus oli syntynyt vasta 1700-luvun lopulla. Syrjäinen vuoren tausta oli kaukana keskustasta. Tyypillinen muuttaja oli lähikunnasta kotoisin oleva kirvesmies, joka ra kensi sinne ensimmäisen oman talonsa. Siinä mielessä Luosta rinmäki oli oman aikansa lähiö.

10. Ruotsalaistalot

Pikkutalojen miniatyyrimaailma kerrostalojen välissä

Ympäristöstään mataluudellaan erottuva ruotsalaistalojen alue ei ole erityisen ruotsalaista tai ruotsinkielistä. Nimi johtuu talojen alkuperästä. Tälle kaupunkiasutuksen reunassa olleelle peltoalueelle sijoitettiin 76 Ruotsista lahjoituksena tuotua taloa välirauhan aikaan 1941. Pelloille oli 1900-luvun alussa suunniteltu monenlaisia puutarhakaupunginosia ja puistokyliä huviloineen. Lopulta alue sai puutarhakaupunkimaisen ilmeen, mutta eri tavalla kuin oli suunniteltu. Ruotsalaistalojen alue on omalaatuinen pientaloalue puutarhoineen kerros talojen keskellä.

11. Surutoin

Menneen ajan huvipuisto, jossa ei surua tunnettu

Turussa oli kerran huvipuisto, paljon ennen kuin kööpenhaminalaiset saivat kuuluisan tivolinsa. Siellä eivät viuhtoneet hurjat kieputtimet vaan keinut ja karusellit. Iso puutarha koristeineen, peleineen ja musiikkiesityksineen viihdytti 1800-luvun alun turkulaisia, joilla oli varaa maksaa puiston pääsymaksu. Huvi loppui lyhyeen, sillä puistolla oli epäonnea. Tuli konkurssi ja tulipalo. Turun palon jälkeisessä Engelin ruutukaavassa sille ei ollut sijaa, ja puisto vaipui unohduksiin.

12. Kaupunginkaivo

Outo torni tienposkessa

Ennen putkistojen rakentamista Turussa oli kymmeniä yleisiä kaivoja ja joitakin yleisiä käymälöitä. Käymälöistä on jäljellä Pinellan yhteydessä oleva puurakennus. Kaivoista viimeiset ovat Kupittaan puistossa ja Samppalinnan puiston alapuolella olevat vanhat kivirakennukset. Kun rakennetaan tarpeeksi kestäväksi, rakennuksen säilyvät pitempään kuin rakentamisen syyt. Saattaa olla, että jonakin päivänä Pinellan yleisestä käymälästä tarjoillaan vettä ja vanhassa yleisessä kaivossa käydään WC:ssä. Kaupunginkaivon tarinaan liittyy viereinen louhos, jonka turkulaiset tuntevat ympäristötaideteos Networkin mukaan hämähäkin tonttina.

13. Urheilupuisto

Turkulaisen urheilun kehto

Urheilupuiston ensimmäinen urheilulaji oli ehkä yllättävästi pyöräily. Ensimmäisenä urheilupaikkana sinne valmistui 1894 velodromi eli pyöräilijöiden soikea ajorata. Siitä asti ovat turkulaiset ja välillä vähän muutkin nauttineet ulkoilmasta, ulkoilusta ja urheilusta täällä. Mäen muuttaminen urheilun pyhätöksi oli yksi isoista 1900-luvun vaihteen puistoprojekteista.

14. Myllysilta

Silta, joka romahti

Aina 1900-luvun alkuun asti Aurajoen yli oli vain yksi silta Tuomiokirkon kohdalla. Surullisen kuuluisa Myllysilta rakennettiin silloista neljäntenä vuonna 1975. Se ehti yhdistää kaupungin tätä ja toista puolta 35 vuotta ennen romahtamistaan. Ennen alajuoksulla joki ylitettiin veneillä tai lautalla. Myös Myllysillan paikalla toimi aikaisemmin turkulainen erikoisuus – föri. Uudelleen rakennettu Myllysilta avattiin käyttöön syksyllä 2011. Kaksi vuotta myöhemmin Myllysillan juuressa paljastettiin neljän pronssiveistoksen kokonaisuus Tähtiin tähyävät.

15. Kivikasarmi

Talo, jossa mikään ei ole pitkään

Tällä talolla on monta nimeä ja käyttötarkoitusta historiansa aikana. Yhtä hyvin sitä voisi kutsua Kliiniseksi instituutiksi. Se rakennettiin Turun akatemian kliiniseksi instituutiksi eli yli opiston opetussairaalaksi Engelin suunnitelmien mukaan ja valmistui vain kaksi viikkoa ennen Turun paloa. Vaikka talo jäi kauas paloalueesta, oli tulipalo sille onnettomuus. Se jäi vaille käyttötarkoitustaan, kun akatemia siirrettiin Helsinkiin palon takia. Talo ei ole ollut samassa käytössä kuin pisimmillään 50 vuotta kerrallaan, vaikka on jo 184 vuotta vanha.

Kuva:
Turun museokeskus / Hede

16. Betel-kirkko

Kirkko piilossa kaupungin sydämessä

Betel on erikoinen nimi turkulaiselle paikalle. Kirkko jää monilta huomaamatta. Turussa on niin monta näyttävää kirkkoa, että tämä keskustan sisäkorttelissa piilotteleva on harvoille tuttu. Aikoinaan Turussa oli monta jugend-tyylistä kirkkoa, mutta Betel on ainut jäljellä, eikä siitäkään kadulle näy kuin myöhemmin rakennettu funkkistyylinen kellotapuli.

TURKU PALAA KARTALLE

Turku palaa kartalle -reitillä kerrotaan, kuinka turkulaiset asuttivat kaupunkinsa järven pohjat ja kallioiset huiput, jyrkät joenpenkat ja tasaiset pellot. Suurin osa kaupungilla näkemästäsi on rakennettu lukuisia kertoja uudelleen. Reitillä kuulee onnettomuuksista ja onnenpotkuista, vanhan purkamisesta ja säilyttämisestä ja suunnitelmien muuttumisesta aivan joksikin muuksi, kuin oli alun perin tarkoitus. Kaupungin kasvot eivät ole kahta päivää samannäköiset. Lähde katsomaan, millaiset ne ovat tänään.

Tutustu myös muihin kulttuurikuntoilureitteihin. Kaikki reittikartat saat mobiiliversioina. Lisätiedot: www.turku.fi/kulttuurikuntoilu

Reitin pituus 8,4 km.

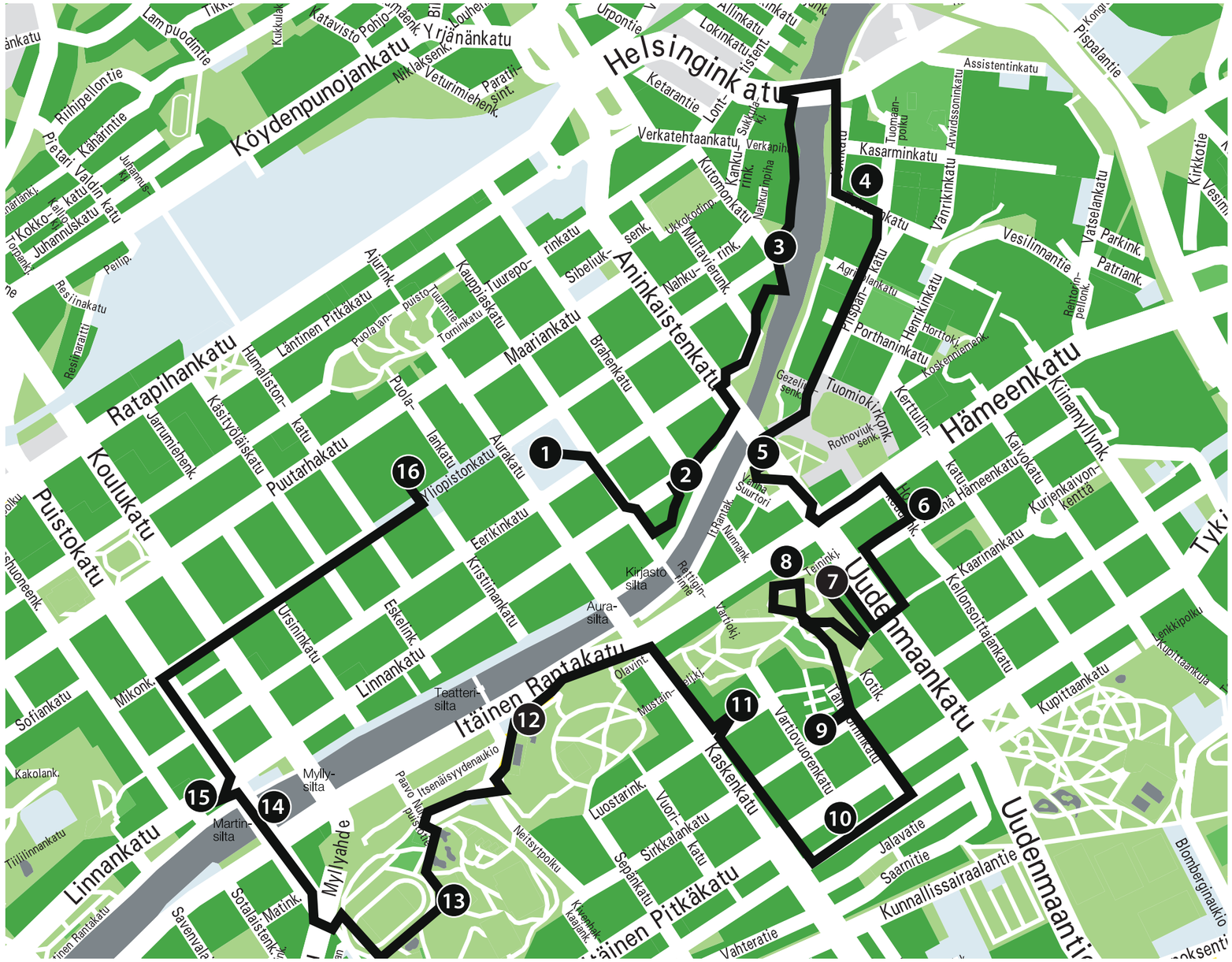

Karttapohja © Turun kaupungin Kiinteistöliikelaitos

TURKU ÅBO

www.turku.fi/kulttuurikuntoilu

Painettu 2015